

GATSMART

INTRODUKTION OCH ARBETSBLAD

GATSMART - EN SERIE OM TRAFIK FÖR LÅGSTADIET

5 tv-program à 15 minuter

Målgrupp: årskurs 1-3

I serien Gatsmart ingår följande program:

1. Korsa gatan	AV nr: 102478tv1
2. Cykla	AV nr: 102478tv2
3. Åka skolskjuts	AV nr: 102478tv3
4. Åka tåg	AV nr: 102478tv4
5. Mörker och reflexer	AV nr: 102478tv5

FÖRORD

Gatsmart vänder sig till elever som just har börjat röra sig i trafiken på egen hand; som går själva till skolan, som tar bussen eller tåget till fritidsaktiviteten, som tar cykeln till kompiserna. Det är en ny frihetskänsla men också ett nytt ansvar. I Gatsmart möter vi barn som berättar om sina erfarenheter. Gurgîn Bakircioglu är programledare och befinner sig mitt i trafiken där han bland annat testar våra trafikfärdigheter i kluriga test. I serien finns också Missy Gatsmart med uppdrag att sätta stopp för dårarna i trafiken.

Tanken är att serien ska fungera som inspiration i klassrummet och ge eleverna en möjlighet att reflektera kring den egna närmiljön. Hur ser trafiksituationen ut där de bor? Känner eleverna igen sig i programmets berättelser? Vad har de själva varit med om? Var lurar farorna? Och var är det säkert att gå eller cykla?

Serien kan kopplas till läroplanen (Lgr 11) och till formuleringarna om trafikundervisning för årskurserna 1-3. Enligt kursplanen för de samhällsorienterande ämnena ska undervisningen innehålla:

Trafikregler och hur man beter sig i trafiken på ett säkert sätt.

I årskurs 3 ska följande färdigheter ha uppnåtts enligt kursplanens kunskapskrav:

Eleven identifierar riskfyllda platser i närområdets trafikmiljö och ger exempel på hur man kan minska riskerna genom ett säkert beteende i trafiken.

Programmen tar sin utgångspunkt i konkreta exempel om trafiksäkerhet. Men det går även att jobba ämnesövergripande med serien; utifrån exemplen kan man vidga undervisningen till att också handla om hållbar utveckling, demokrati, hälsa och miljö. Att ta in frågor om hållbar utveckling i trafikundervisningen förespråkas av en arbetsgrupp bestående av Trafikverket, Sveriges Kommuner och Landsting, Skolverket, Polisen och NTF (Nationalförbundet för trafiksäkerhetens främjande) och i denna handledning finns förslag på frågeställningar som kan bredda trafikundervisningen.

Lotta Olin, tv- producent UR:s barnredaktion

Stockholm november 2012

GATSMART – KORSA GATAN

BESTÄLLNINGNUMMER: I02478TV1

PROGRAMLÄNGD: 15 MINUTER

I programmet möter vi 9-åriga Olivia som just börjat gå hem från skolan själv. För att komma hem måste hon gå över en trafikerad gata där det har inträffat olyckor.

INNAN PROGRAMMET

Samtala om er väg till skolan.

- Hur ser din väg till skolan ut?
- Går du själv eller i sällskap med en kompis, syskon eller vuxen?
- Finns det gång- och cykelvägar?
- Vilka gator måste du korsa?
- Åker du kanske skolskjuts? Hur är vägen till busshållplatsen?

EFTER PROGRAMMET

Känner ni igen er i det Olivia berättar?

- Har du någon gata som är svår att korsa när du ska till skolan eller någon annanstans? Berätta på vilket sätt.

Gör en karta över din väg till skolan. Markera platser som funkar bra längs vägen. Markera ställen som du tycker är farliga.

- Hur skulle vägen kunna bli säkrare?
- Gör en lista med förslag på förändringar. Ge den till kommunen, Trafikverket eller till den som har ansvar för vägen.
- Ta reda på var förslaget hamnar och hur den demokratiska processen går till.

Olivia berättar i programmet att det är många föräldrar som parkerar vid skolan och skymmer sikten. Föräldrar som skjutsar kan ofta bidra till att det blir mycket trafik runt en skola.

- Hur är det på din skola? Är det många som skjutsar sina barn till skolan?
- Varför är det många föräldrar som skjutsar sina barn?
- Vilka trafikproblem kan det bli när föräldrar skjutsar?
- Vad skulle man kunna göra åt det?
- Hur påverkas miljön av att många skjutsar sina barn?
- Hur påverkas barns hälsa av att de ofta åker bil till skolan eller till och från aktiviteter?

I programmet besöker Olivia och hennes klasskompisar kommunens trafikkontor som tagit emot barnens förslag om en säkrare väg. Trafikkontoret tänker göra förbättringar i form av farthinder och ett flyttat övergångsställe. Men det blir inga trafiksignaler vilket Olivia hade med i sitt förslag. Anledningen kan vara att ett övervakat övergångsställe inte är en lika säker lösning. Prata om skillnaden mellan att gå över en gata med tra-

fikljus respektive utan.

- Varför kan ett övergångsställe med ljussignaler vara trafikfarligare än ett utan?

I programmet får vi exempel på varningsljud i trafiken.

- Ge exempel på olika ljud i trafiken.
- Hur kan man få hjälp av ljud när man är ute i trafiken?
- Har du egna tips på ljud som skulle göra trafiken säkrare?
- Den som har ett funktionshinder kan på olika sätt behöva hjälp i trafiken. Fundera på vad man kan göra för att underlätta i trafiken för dem med olika funktionshinder.

I sketchen med Missy Gatsmart handlar det om att gå över en gata.

- Vad är viktigt att tänka på när man korsar en gata vid ett övergångsställe? Räcker det med att titta vänster - höger - vänster?
- Vilket vägmärke ska man spana efter om man vill hitta ett ställe att gå över en gata?
- Sedan år 2000 finns den s k zebalagen som betyder att bilister alltid har väjningsplikt för fotgängare som går över ett övergångsställe. Vilken risk finns det med en lag som säger att bilister måste stanna när en person börjar gå över gatan?

GATSMART – CYKLA

BESTÄLLNINGNUMMER: I02478TV2

PROGRAMLÄNGD: 15 MINUTER

I programmet möter vi Ture har som varit med om en cykelolycka där han skadade huvudet och fick vårdas på sjukhus.

INNAN PROGRAMMET

Många skolor har en åldersgräns för att få cykla till skolan på egen hand.

- Finns det cykelregler på din skola?
- Hur gammal bör man vara för att klara av att cykla i trafiken?
- Var är det säkert att cykla om man inte kan cykla i trafiken?

EFTER PROGRAMMET

Ture skadade sig i ansiktet och huvudet när han trillade med cykeln. Men tack vare hjälmen blev skadorna inte bestående.

- Har du trillat med cykeln någon gång? Berätta vad som hände.
- Vad kunde ha hänt om Ture inte hade haft hjälm?
- Varför är det så viktigt att skydda huvudet? Ta reda på fakta om hjärnan och skullskador.

I inslaget har både Ture och Gusten hjälm. Men Gustens hjälm sitter faktiskt lite snett och skyddar därför inte

främre delen av huvudet på bästa sätt. Diskutera hur en cykelhjälm ska sitta för att skydda perfekt. Det handlar både om att storleken ska vara riktig, att den sitter på plats så att både pannan och bakhuvudet skyddas och att den är ordentligt spänd under hakan.

I förorten där bröderna bor finns det möjlighet att cykla utan att behöva vara i trafiken, både i skogen och på cykelvägar.

- Hur ser cykelvägarna ut där du bor?
- Skulle det behövas fler cykelvägar?
- Kan du cykla till skolan utan att behöva cykla i trafiken?
- Vilka osäkra sträckor finns längs vägen?
- Skulle din cykelväg kunna bli säkrare? Gör en lista med förslag på förändringar och ge till den som har ansvar för vägen.
- Ta reda på var förslaget hamnar och hur den demokratiska processen går till.
- Kom på fördelar med att cykla eller gå till skolan istället för att åka bil eller buss.

I slutet av programmet ser vi hur Ture och Gusten cyklar iväg på en smågata.

- Vilka regler gäller för cyklister i trafiken?
- Är det skillnad på att cykla och att köra bil?
- Vilka tecken ska man göra när man ska svänga och stanna?

Sketchen med Missy Gatsmart handlar om att vuxna ska använda hjälm. Det är lag på cykelhjälm för alla under femton år men inte för vuxna.

- Varför är det inte lag på cykelhjälm för alla?
- Varför att det många vuxna och tonåringar som struntar i hjälmen?
- Hur ska en cykel ska vara utrustad för att vara säker?
- Varför ska cykeln ska vara utrustad med reflexer och lykta när det är mörkt?
- Varför man måste ha en ringklocka?

GATSMART – ÅKA SKOLSKJUTS

BESTÄLLNINGSNUMMER: I02478TV3
PROGRAMLÄNGD: 15 MINUTER

I programmet möter vi elever som åker skolskjuts. Skolskjuts kan man få om man har långt till skolan eller om skolvägen är trafikfarlig.

EFTER PROGRAMMET

- Hur ser det ut i klassen; är det någon som åker skolskjuts? Berätta för varandra.
- Vad är bra med skolskjuts? Vad är dåligt?

EFTER PROGRAMMET

Jonna, som vi möter i programmet, är med och testar ny teknik som ska göra färden till skolan säkrare.

- Vilka situationer kan vara farliga när man åker skolskjuts? På vägen till skolan, på hållplatsen, ombord på bussen och när man kliver av.
- Vilka risker finns om man har bråttom eller är sen till bussen? Vad ska man tänka på när man kliver av en buss?
- Kan stämningen ombord på bussen påverka säkerheten?

När man åker bil och buss är det lag att använda säkerhetsbälte. Så är det förstås också när man åker skolskjuts.

- Men hur ska bältet egentligen sitta för att vara säkert och ge det bästa skyddet?
- Titta hur bältena sitter på barnen som medverkar i reportagen i programmet, sitter de på bästa sätt?
- Det har inte alltid varit självklart med säkerhetsbälte. Ta reda på när de olika bälteslagarna kom för framsäte, baksäte och buss. Varför blev det lag på att ha säkerhetsbälte? Hur var det innan lagarna trädde i kraft?

I programmet finns en utblick i världen med exempel på hur elever tar sig till skolan i andra länder

- Diskutera hur trafiksäkerheten skiljer sig mellan Sverige och andra länder.
- Har du egna erfarenheter av att t ex åka bil i ett annat land?

GATSMART – ÅKA TÅG

BESTÄLLNINGSNUMMER: I02478TV4
PROGRAMLÄNGD: 15 MINUTER

I programmet möter vi Amanda som ofta åker tåg eftersom hon bor och går i skolan i närheten av en tåglinje.

INNAN PROGRAMMET

- Vilka olika typer av tåg finns i närheten av er skola?
- Vilka egna erfarenheter av att åka tåg har du?
- Tåg är ett miljövänligt sätt att ta sig fram. Diskutera varför tåg är mer miljövänligt än bil och flygplan.
- Ta reda på hur mycket energi som går åt vid olika sätt att resa en viss sträcka; med tåg, bil eller flygplan.

EFTER PROGRAMMET

I närheten av perronger och spår varnas det för livsfarliga kontaktledningarna ovanför spåret.

- Diskutera vad som är farligt och vad som kan hända om man kommer nära en tågledning som fallit ner.
- Hur ser varningsskyltarna ut?

Programmet handlar om vad man ska tänka på när man korsar en järnvägsövergång med bommar, men alla övergångar har inte bommar. Diskutera säkerheten vid perronger och i närheten av spår.

- Hur gör du när du ska gå över en övergång utan

- bommar?
- Varför ska du inte gå för nära kanten av en perrong?
- Hur gör du om du tappar något på spåret?
- Ta reda på hur lång bromssträcka ett tåg har.

I programmet säger Amanda att man inte ska lyssna på musik i lurar när man går korsar ett järnvägsspår.

- Vilka faror finns med att lyssna på musik i lurar eller hålla på med telefonen när man är i trafiken.

Amanda och hennes klasskompisar måste korsa en järnvägsövergång för att komma till slöjden på andra sidan spåret. De skulle helst slippa gå över spåret.

- Vad är det eleverna är oroliga för?
- Diskutera olika lösningar som kan göra det säkrare att korsa järnvägsövergången.
- Var ska man vända sig om man har förslag på förbättringar?

GATSMART – MÖRKER OCH REFLEXER

BESTÄLLNINGNUMMER: I02478TV5
PROGRAMLÄNGD: 15 MINUTER

I programmet träffar vi Jesse. Hans skolväg går längs en smal och trafikerad landsväg som under vinterhalvåret dessutom är mörk och hal.

INNAN PROGRAMMET

- Vad ska du tänka på när du är ute i trafiken i mörker?
- Diskutera hur vägen till skolan skiljer sig mellan sommar- och vinterhalvåret. Vilka är farorna under den mörka årstiden?

EFTER PROGRAMMET

Jesse har en farlig väg till skolan. Det finns varken trottoar eller gångväg utan han måste gå på vägrenen.

- Känner du eller någon i klassen igen er i Jesses historia?
- Diskutera skillnaderna på skolvägar om man bor i ett litet samhälle jämfört med en större ort?
- Är det vanligare med gång- och cykelvägar där det bor mer folk? Varför i så fall?

På vinterhalvåret är det inte bara mörkt, det kan vara snöigt och isigt också.

- Diskutera vad man ska tänka på om det är: halt, snövallar, snöplogar som plogar.

En bil som har halvljuset på kan upptäcka en person som har reflexer på 125 meters håll. Saknar personen reflexer ser föraren personen först när den är 30 meter ifrån.

- Diskutera skillnaden i hur man syns i trafiken med och utan reflexer, t ex när man ska gå över en gata.

Sketchen med Missy Gatsmart utspelar sig i stadsmiljö där det finns gatubelysning. I sketchen sätter Missy Gatsmart reflexer på armarna och benen på Herr Stress. Det är där reflexer syns som bäst för bilisterna

- Diskutera varför man ska ha reflexer även där det finns belysning när det är mörkt.
- Har du reflexer? Var sitter de?
- Reflexer är färskvara, efter ett par år reflekterar de inte lika effektivt längre. Testa hur bra reflexerna funkar med ficklampa i ett mörkt rum.

Eleverna på skolan i Hedenäset har fått ge sin syn på vad som kan förbättras på vägen genom samhället i en så kallad barnkonsekvensanalys som Trafikverket har genomfört. Vägen ska breddas och få en trottoar där eleverna kan cykla och gå. Men det har tagit flera år att komma fram till det beslutet. Några av eleverna som var med och lämnade synpunkter har kanske hunnit lämna skolan innan förändringarna sker.

- Diskutera varför det ofta tar lång tid att bygga om en väg trots att läget är akut och vägen är farlig att gå och cykla på.
- Barn och unga har rätt att föra fram sina åsikter om den miljö där de bor och går i skolan. Hur ser det ut i er kommun, på vilket sätt kan barn och unga göra sin röst hörd och vara med och påverka samhällsplaneringen?

LÄNK- OCH LITTERATURTIPSTIPS:

NTF:s webbplats: trafikeniskolan.se

En innehållsrik sida med allt ifrån trafikundervisningens mål och syfte till konkreta tips på hur man kan jobba med trafik som tema.

Trafikverkets webbplats: trafikverket.se/privat

Läs mer om barn i trafiken, spårbyråns trafik och Sveriges vägnät.

Trafiksmart – Om trafik i lärande för hållbar utveckling
En inspirationsbok för pedagoger i grundskolan, utgiven av Sveriges kommuner och landsting 2012